

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko:

dr Henryk Pietrzak

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe:

2017 studia podyplomowe *Zarządzanie w oświacie*, Wyższa Szkoła Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych w Warszawie

1990 stopień naukowy doktora nauk humanistycznych, temat dysertacji *„Agresja indywidualna i zbiorowa w sytuacji napięć i konfliktów społecznych”*, promotor doc. dr hab. Henryk Białyszewski

1979 – 1984 studia magisterskie Wydział Filozoficzny - Uniwersytet Jagielloński, Kierunek: Psychologia, tytuł zawodowy magister psychologii, temat: *„Adaptacja i normalizacja testu inteligencji W. O. Horna do warunków Polskich”*, promotor Prof. dr hab. Zbigniew Nęcki

3. Dotychczasowe zatrudnienie w jednostkach naukowych:

1983 - 1985 asystent stażysta Instytut Pedagogiki WSP Rzeszów, Katedra Psychologii,

1985 - 1990 asystent Katedra Psychologii Instytutu Pedagogiki WSP Rzeszów,

1991 - 2001 adiunkt Katedra Psychologii Instytutu Pedagogiki WSP Rzeszów,

1996 - 1998 adiunkt w Wyższej Szkole Społeczno Gospodarczej w Tyczynie,

1998 - 2000 adiunkt w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie,

1997 - 1999 wykładowca i trener Stowarzyszenia Promocji Przedsiębiorczości Rzeszowskiej Szkoły Menedżerów,

2001- nadal starszy wykładowca Katedra Psychologii Instytutu Pedagogiki, Wydział Pedagogiczno – Artystyczny Uniwersytetu Rzeszowskiego,

2014 - 2016 wykładowca Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytut Zarządzania Kulturą i Mediami

2016 - nadal wykładowca w Wyższej Szkole Menedżerskiej w Warszawie (Master of Business Administration)

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki:

Monografia: H. Pietrzak, *Uwarunkowania współczesnego dżihadu*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017, ss. 556; recenzent wydawniczy prof. zw. Michał Chorośnicki – Uniwersytet Jagielloński

Współczesna przestrzeń medialna ma dwa społeczne i polityczne zarazem aspekty. W pierwszym należy uwzględniać odbywające się w niej wszystkie bezpośrednie kontakty będące konsekwencją odbywających się w niej relacji interpersonalnych. To ta sfera komunikacyjna, która opiera się na indywidualnych umiejętnościach komunikacyjnych związanych z cechami charakterologicznymi i temperamentalnymi człowieka, jego doświadczeniami socjalizacyjnymi, umiejętnościami i kompetencjami w zakresie budowania i kreowania własnego wizerunku - narzędziami, którymi posługujemy się w procesie komunikowania oraz zdolnością wglądu w proces spostrzegania atrybucyjnego dokonywanego przez nas samych, a także wrażliwości na informacje zwrotne, będące podstawą korygowania zachowań w sytuacjach społecznych. Drugi jest aspekt dotyczy wszystkich zachowań zbiorowych związanych z kreowaniem samej przestrzeni medialnej, która może stać się wspomagania i walki politycznej. Tak też stało się w społecznym ruchu globalnego dżihadu.

Proces globalizacja szybko i radykalnie przekształcił światowe społeczeństwo. Postęp społeczny i naukowy ugruntował się na informacji i wprowadzaniu nowych technologii we wszystkich dziedzinach. Zmieniło to świat czyniąc z niego globalny system oparty na rewolucji cyberprzestrzeni i porządku kodów, w którym społeczeństwo oderwane zostało od swej materialnej produkcji a cały jego wysiłek jest kierowany ku niematerialnym obszarom znaków. Dziś jest to rewolucja informatyczna, ale jutro już może rewolucja genetyczna, której sprzyjać będzie budowana dziś planetarna sieć informatyczna, telekomunikacyjna, medialna, w zasadzie niezależna od tego czy będzie ona prywatna czy publiczna. Uczyni to z nas podmiot nieskończonej ilości wirtualnych przemieszczeń, w których zerwana zostanie więź społeczna dająca spójność małych ojczyzn, narodu, pracy, rodziny itp. . Człowiek w tej przestrzeni jest poddany ciągłemu wpływowi informacji prawdziwych i nieprawdziwych, manipulacji, kreacji postaw, reklamy, a także niespełnionych w rzeczywistości wizji marketingowych kreatorów wyidealizowanych światów, w których nie ma zmartwień, problemów, złej czy dobrej pogody, jest natomiast świat oparty na zasadzie „*ja muszę to mieć*” - ztraca to co w jego idei było najistotniejsze, a mianowicie na religię, na sposób wiary w Boga. Istniejąca i pogłębiająca się sytuacje wykorzystuje ruch globalnego dżihadu porządkujący i organizujący przede wszystkim przestrzeń medialną jako narzędzie realizacji celu podstawowego utworzenia kalifatu. W tym sensie działa „podmiot medialny”, który pod względem organizacyjnym i formalno-prawnym staje się podmiotem aktywności politycznej wypełniającym wyznaczoną mu przez ruch rolę do spełnienia. To on w zagęszczonej podmiotowo i przedmiotowo przestrzeni medialnej tworzy praktycznie nieograniczony przekaz informacji o globalnym dżihadzie. Wykorzystują podstawową zasadę funkcjonowania sieci medialnej - czas rzeczywisty i wirtualny pozwala mu oddzielać fakty

od komentarzy i opinii, reklamę, a przede wszystkim skupiać ludzi, którym problematyka państw muzułmańskich, islamu leży na sercu. Telewizja, radio, prasa, Internet, telefonia komórkowa nowych generacji, cyfryzacja komunikacji to narzędzia profesjonalnej nie tylko komunikacji politycznej ale walki politycznej oraz szeregu innych zjawisk z zakresu polityki realizowanej w mediach. Takim zjawiskiem stała się np. nowa postać realizacji przekazu emocjonalnego, który w przypadku globalnego dżihadu często prowadził do pojawiania się faktoidów, nadinterpretacji, a w konsekwencji kreacyjnej formuły rzeczywistości medialnej, często radykalnie odbiegającej od realiów.

W książce pisząc o społecznych i politycznych aspektach globalnego dżihadu chcę uzmysłowić ludziom, w obecnej rzeczywistości przestrzeń medialna i obecność w niej ludzi daje im nowy wymiar polityczny w wymiarze technologicznym. W tym sensie przestrzeń medialna jest podprzestrzenią polityczną zawierającą w sobie ustrukturalizowane zbiory elementów związanych z polityką. Każdy z tych elementów zależy od czasu i zmienia się w sposób fraktalny. W tym sensie możemy mówić o kinematyce tej przestrzeni i odnosić ją do zagadnień metodologicznych z dziedziny fizyki. Co więcej elementy przestrzeni medialnej zależą od czynników zewnętrznych takich jak: ideologia, religia, doktryna polityczno-prawna, ekonomiczna itp.

Pojawia się też w takim rozumieniu przestrzeni medialnej nowe zjawisko materialnego znaczenia informacji wywołującego znaczące skutki społeczne i polityczne, - żeby nie powiedzieć rewolucje społeczne i polityczne. Media już od dawna przekształcają i zacierają granicę między przestrzenią prywatną a publiczną, - również w ujęciu politycznym. Formułują swą misję społeczną i strategię działania, tworzą również misję polityczną. I tak stało się w medialnym przekazem globalnego dżihadu. Stąd ważnym elementem funkcjonowania mediów jest stała kreacji wizerunku oraz dbanie o podtrzymywanie wzajemnie korzystnych stosunków i relacji pomiędzy podmiotami systemu medialnego, a różnymi strukturami społecznymi, grupami z ich bezpośredniego otoczenia, ośrodkami władzy lokalnej i publicznej, politykami itp. To wykorzystwały podmioty medialne ruchu globalnego dżihadu. Jest to w sumie „gra”, w której podmioty medialne stają się głównymi „rozgrywającymi” na scenie politycznej, mając w swoich rękach oręż w postaci przekazu docierającego do masowego odbiorcy. W większości wypadków to one decydują o naszych gustach, zapatrywaniu, opiniach, o kontekście służącym do wyjaśniania opisywanych i kreowanych zjawisk. Chcą bezpośrednio i bez ograniczeń, poprzez media wpływać na wszystkie dziedziny życia społecznego, kształtować nową kulturę (aspekt teleobecności), wpływać bezpośrednio na opinię społeczną, kształtując równocześnie swój wizerunek, autorytet i prestiż społeczny. Zasadą staje się przekaz informacji z jednoczesnym kształtowaniem wizerunku z wykorzystaniem powstających relacji i więzi społecznych. Wykorzystywaniem społeczności internetowych dla celów ogólnospołecznych i politycznych, kreacji wizerunku liderów (tzw. „twarzy przekazu”).

Skuteczność oddziaływania mediów zależy dziś od dobrze zdefiniowanej, tzw. „grupy docelowej”, a ta jest opisana i zdefiniowana. Jest nią społeczność muzułmańska Azji Mniejszej i Afryki Północnej oraz enklawy muzułmańskich emigrantów zarobkowych w Europie. Informacja kierowana do tych grup ma znaczenie, bo ma wywoływać zamierzone zjawiska oraz ruchy polityczne. W konstruowaniu tego rodzaju przekazu kładziony jest nacisk nie tylko na informacje – opisy faktów z rzeczywistości społecznej i politycznej, ale na odpowiednie zarządzanie informacją w myśl z góry opracowanej strategii. Celem bowiem jest zorganizowana, zaplanowana, sprawna oraz efektywna komunikacja z otoczeniem

społecznym z wykorzystaniem jej sieciowych zależności. W przestrzeni medialnej i poprzez „sieć” kształtowana jest, często od podstaw świadomość odbiorcy, uzasadniająca konieczność podjęcia działania oraz oferowanie sposobu zorganizowania, integralności ze środowiskiem oraz inicjowanie pożądaných zmian.

Skuteczność w zarządzaniu tego typu przekazem pokazuje dziś katarska telewizja Al-Dżazira - demiurg tzw. „arabskiego przebudzenia”. Jako medium polityczne i społeczne wyrosła na wieloletniej wojnie o państwo palestyńskie, wojnie w Libanie, wojnie w Iraku i inwazji na Afganistan. Al-Dżazira emituje przekaz na dwóch kanałach: oficjalnym, anglojęzycznym, mówiącym o problemach społecznych i politycznych państwa oraz na kanale arabskojęzycznym, mówiącym o problemach krajów arabskich, biedzie, wrogości arabskiej ulicy do krajów zachodu. Faworyzując w ten sposób w przekazie siły opozycyjne wobec despotycznych reżimów państw Północnej Afryki i Półwyspu Arabskiego. To z od niej wiemy o fundamentalistycznym Bractwie Muzułmańskim oraz polityce palestyńskiego Hamasu, o biedzie korupcji i bezrobociu, o panowaniu dyktatorów tępiących wszelkimi sposobami swoich przeciwników. Al-Dżazira wykorzystała zrodzoną w ten sposób próżnię polityczną i dała ujście dla coraz głośniejszej eksponowanej świadomości pokolenia młodych Arabów. Oni dzięki niej doskonale wiedzą, co dzieje się poza granicami ich krajów, jak wygląda życie publiczne i polityczne w krajach Zachodu. Rodzące się tam wydarzenia nadają im wiary i pewności siebie oraz pokazują nowe możliwości. To właśnie była „grupa docelowa”, do której skierowano przekaz. W państwach tych dotychczas nie dochodziło do masowych protestów, brakowało organizacji i liderów, ale media wizyjne, Internet i sieć telefonii komórkowej ułatwiły organizację i wymianę informacji. To przecież doprowadziło do wybuchu ruchów społecznych, z jakimi mamy do czynienia od końca 2010 roku. Tunezja, Egipt, Jemen, Bahrajn, Libia, a nawet Syria, to przykłady krajów, w których media (Al-Dżazira) nie tylko przenikają do grup rewolucyjnych ale wręcz utożsamiają się z nimi stając na czele rewolucji. Są nie tylko rejestratorem wydarzeń ale aktywnym uczestnikiem, kreując postawy, zachowania i motywacje ludzi.

Bez wątpienia jest to nowa forma rewolucji informacyjnej, na którą składają się takie elementy, jak: internetowe portale społecznościowe i telefony komórkowe pozwalające na błyskawiczne przesyłanie informacji w obrębie najbardziej aktywnej części społeczeństwa. Telewizja satelitarna skierowana do tych, którzy nie korzystają z Internetu oraz portale demaskatorskie typu WikiLeaks. Arabskie przebudzenie, bo tak wydarzenia te nazywa większość mediów to efekt połączenia w jeden przekaz komunikacji internetowej przez portale społecznościowe, komunikacji w sieci telefonii komórkowej oraz przekazu „na żywo” telewizji Al-Dżazira. Siła nowych zjednoczonych i połączonych mediów w sposób spektakularny zaznaczyła się w już w „jaśminowej rewolucji” w Tunezji, gdzie instrumentem aktywizacji społecznej były blogi polityczne i wpisy na Twitterze jednego z liderów opozycyjnych, a potem po przewrocie ministra młodzieży i sportu w nowo formującym się rządzie. Tunezyjski przewrót, zwany również „twitterową rewolucją”, byłby niemożliwy bez połączonych sił nowych mediów, wspartych telewizyjnym przekazem Al-Dżaziry. Jej siła, to siła sieci, której Internet, wraz z innymi środkami komunikacji stał się narzędziem rewolucji politycznej. To właśnie ten związek pozwolił zrozumieć problemy struktury społecznej, bez potrzeby głębszej analizy, na zasadzie tożsamości sytuacji życiowej i dał powody do wyjścia na ulicę z żądaniem politycznych zmian. Twitter, SMS i Facebook to kluczowe narzędzia używane do mobilizacji i komunikowania się, ale nie stanowiące, ani powodu protestów, ani ich siły napędowej. Wygenerowały jednak nowoczesną sferę debaty publicznej, której owocem było pragnienie udziału w zdarzeniach i możliwość bezpośredniego wyrażania

poglądów. To w tych środkach komunikowania przez wiele lat dojrzewała energia protestu, koniecznych zmian przez rozwój nowych struktur społecznych, uczenie się technik mobilizacji, współpracy wewnątrz kraju i współpracy międzynarodowej. Dzięki sieci Internetu czerpano inspiracje z dorobku europejskich ruchów społecznych lat 90.ch, z przesłań ideowych ruchów wolnościowych, oporu politycznego „bez przemocy”, walki z islamofobią itp. Na to wszystko nałożyła się sytuacja wewnętrzna krajów arabskich, w których aktualnie rządzące, w sposób autorytarny elity gospodarcze i polityczne nie rozumiały wartości wolności oraz nie były zdolne do demokracji, wprowadzając w jej miejsce irracjonalny fundamentalizm. Spoiwem wszystkich pojedynczych wydarzeń, dyskusji i inspiracji w sieci stała się dla Afryki Północnej i krajów arabskich telewizja Al-Dżazira, która w swych programach emitowanych w języku arabskim, skierowanych do różnych społeczności mówiła językiem ulicy, poruszając ważne dla nich problemy społeczne i polityczne. Tak, jak wszystkie nowoczesne multimedialne ośrodki przekazu miała dla realizacji swych strategii własne strony internetowe z olbrzymią ilością wejść, wykorzystywała inne portale społecznościowe, a wreszcie posiadała własne „think - tanki” zajmujące się badaniami i analizami spraw publicznych i politycznych. Działając w takim systemie Al-Dżazira dotarła prawie do 150 milionów widzów krajów arabskich w ich języku, a anglojęzycznej wersji do ponad 220 milionów (w Polsce retransmitowana jest w Cyfrowym Polsacie, w obu wersjach językowych, a od maja emitowane są również jej programy tematyczne). To wszystko pozwoliło na powstawanie, każdorazowo nowych sieci systemu medialnego, w których nie ma rywalizacji, ale wzajemne uzupełnianie i poszerzanie treści przekazu. Dzięki nowym technikom komunikowania powstają inne relacje władzy ze społeczeństwem, charakteryzujące się rozproszeniem źródeł informacji przy utrzymywaniu w dalszym ciągu centralnej pozycji państwa. Jest to również nowy model sprawowania władzy (cyberwładzy) nazywany „*soft power*” – „*miękką władzą*”, w którym zdolność realizacji celów politycznych, który opiera się na wykorzystaniu wszystkich narzędzi nowoczesnej komunikacji dla mobilizacji społecznej, politycznej oraz dla upowszechniania idei. Informacja obiegająca system sieci staje się informacją polityczną, która przybiera postać materializmu informacyjnego. Charakter tej nowej postaci informacji da się opisać poprzez:

- jej wagę – informacja jest wyceniana - ma wartość, jest towarem, elementem przetargu, wymiany, swoistego barteru (np. w USA już od wielu lat funkcjonuje specjalny rynek tego typu informacji, nazywany „*wysypiskiem Oppo*”, na którym można znaleźć i kupić pliki z komputerów partii politycznych oraz sztabów wyborczych kandydata, całe bazy danych i informacji niewykorzystanych przez partie, nagrania z archiwów partyjnych i prywatnych kolekcji, a także niewykorzystane przez telewizję materiały i komentarze . Podlegają one ciągłej swoistej wymianie między sztabami wyborczymi i agencjami marketingowymi, często na zasadzie wymiany barterowej)
- możliwość przetwarzania, modyfikowania i rozwijania, co pozwala na nadbudowę projektowanych zmian społecznych lub politycznych
- zdolność do inicjacji procesów społecznych i politycznych, które w procesie identyfikacji na zasadzie wspólnej sytuacji społecznej i politycznej „wzrastają” lawinowo lub „obrastają” nowymi zdarzeniami – powstaje „efekt śnieżnej kuli”
- socjotechniczne lub manipulacyjne wstrzymywanie przekazu informacji (swoista cenzura) dla zablokowania lub nadania pożądanego kierunku dla zjawiska społecznego lub politycznego, którego dotyczy bieżący proces komunikacji...

Opierając się na zasadach metodologicznych analizy systemowej w pierwszej części, omówiłem kwestie podstawowe, a mianowicie krótki zarys historii terroryzmu oraz znaczenie tego zjawiska dla społeczności współczesnego świata, tak w aspekcie europejskim jak i globalnym. Współczesne trendy demograficzne, przemiany społeczne i związane z tym dyskusje utrwalają przekonanie, że islamizacja Europy to już nie perspektywiczny cel, ale trwałe ciągle pogłębiający się proces o wielu aspektach świadomościowych, ekonomicznych i politycznych. Motywem terroryzmu stało się nie tylko „zastraszanie”, czyli tworzenie sytuacji przeżywania permanentnego lęku, ale swoisty „odwet” oparty na skumulowanej nienawiści i chęci zemsty zawiązanej z luką frustracyjną, oraz wtórnie, za doznane krzywdy wynikające z konfrontacji ideologii islamskiej w wydaniu propagującym terroryzm, praktycznie z „resztą świata”. Do interpretacji opisanego zjawiska konieczne stało się podejście interdyscyplinarne wykraczające poza opis politologiczny. Elementy psychologii, socjologii, aspekty medioznawcze, demograficzne i lingwistyczne były konieczne do prowadzenia przedstawionej analizy. Koniecznością stało się również doprecyzowanie pojęć kluczowych, oraz definicji prezentowanych w niniejszym opracowaniu.

W tym sensie zdefiniowałem terroryzm, jako szczególną formę ekstremizmu politycznego. Ekstremizm jest zjawiskiem społecznym i politycznym i może być rozpatrywany w różnych kontekstach. Poruszana problematyka jest rozległa. W psychologii społecznej i politologii oraz w socjologii ekstremizm traktuje się jako subiektywną cechę osobowości człowieka lub grupy społecznej i wyjaśnia poprzez: pejoratywne, skrajne odniesieniem przyjmowanych postaw i zachowań do jakiegoś „centrum”, którym w danym momencie obowiązujący zestaw powszechnie uznanych i przyjmowanych umiarkowanych poglądów lub norm. „Ekstremalne” i „radykałne” jest zawsze skrajne w stosunku do tego, co umiarkowane i powszechnie przestrzegane, a zachowania ekstremistów w postaci odwoływania się do przemocy, agresji i terroryzmu postrzegane jest jako służące do osiągnięcia celów związanych wyznawaną ideologią, a także opisanie postaw i zachowań ekstremistycznych, jako cechy osobowości syntezujących dwa pojęcia: „autorytaryzmem” i „dogmatyzmem”. Terroryzm, jako główne narzędzie ekstremizmu, koncentruje się na wykorzystaniu skrajnych środków działania w celu podkreślenia istnienia jakiegoś problemu oczekującego bezskutecznie na rozwiązanie. Swoje działanie kieruje na obowiązujące wewnątrz krajowe zasady sprawowania władzy lub na stosunki międzynarodowe.

Dlatego w drugiej części książki opisałem wybrane aspekty współczesnego świata terroryzmu. Wskazałem nowe pola globalnego dżihadu wynikające z dynamiki tego masowego ruchu społecznego opartego na radykalnej i fundamentalnej interpretacji ideologii islamu, a także ukazałem terroryzm jako formę walki dla realizacji podstawowych celów politycznych i społecznych. Na bazie tych analiz zdefiniowane zostały pola walki globalnego dżihadu. W końcu 2013 roku ujawnione zostały jego kolejne pola i formy aktywności. Zalicza się do nich przejmowanie przez rebeliantów w krajach, w których prowadzona jest wojna z udziałem dżihadystów pól naftowych i ich eksploatacja. Działania te były widoczne w Sudanie Południowym, w Syrii oraz częściowo w Algierii. Drugim obszarem działań było szybkie rozbudowywanie siatki szpiegowskiej Al.-Kaidy. W związku z rozwijanymi technikami operacyjnymi w zakresie zwalczania terroryzmu (wojny dronów, zdjęcia satelitarne, podsłuchy, zbieranie danych przez NSA w USA w ramach systemu PRISM i innych) organizacje terrorystyczne zmuszone były do zmiany taktyki przekazywania informacji z pominięciem telefonów i Internetu. Korzystają z kurierów, którzy przekazują polecenia „Bazy” odbiorcom. Pojawiają się także symptomy stosowania cyberterroryzmu w postaci ataków hakerskich na strony internetowe mediów i instytucji. Działania w aglomeracjach miejskich sprzyjają rozsiewaniu informacji w sposób bezpośredni a

podstawową techniką operacyjną staje się pozyskiwanie osobowych źródeł informacji oraz analiza uzyskanych w ten sposób danych. Na te zjawiska nakłada się systematyczne poszerzanie bazy społecznej oraz wdrażanie coraz bardziej efektywnych metod i strategii. W szczególności groźne dla USA i krajów Europy Zachodniej staje się wykorzystanie znacznego potencjału tkwiącego w mieszkających tam młodych muzułmanach, którzy w relatywnie łatwy sposób dają się radykalizować w duchu skrajnego islamu. Widać to wyraźnie w działaniach w Szwecji, Danii, Niemczech oraz Francji (Paryż, Lyon, Tuluza). Dla pozyskania nowych „bojowników” stosuje się publikowanie w Internecie zdjęcia i portrety dżihadyistów poległych w walkach, przedstawianych jako bohaterowie, którzy już zwyciężyli, oddając życie w imię „świętej wojny islamu”. W tym celu islamiści opanowują również portale społecznościowe oraz Twitter – za ich pomocą zbiera się składki finansowe, rekrutuje i szkoli nowych adeptów, a także omawia i koordynuje strategie walki, szybko reagując na wydarzenia..

Radykalizacja świata islamu, jako reakcją obronną przed ekspansją cywilizacyjną Zachodu stąd sam „radykalizm” funkcjonuje na pewnym poziomie legalizacji społeczno-politycznej. Radykalizm korzysta tu z języka medialnego wykorzystując fakt, że pojęcie to ma we współczesnej epoce, epoce globalnej konsumpcji znaczenie skojarzenie pejoratywne. Większość ludzi boi się gwałtownych zmian, które mogłyby się negatywnie odbić na ich ustabilizowanym życiu. Innymi słowy: określenie to, po jego wyjęciu z języka medialnego, nie posiada żadnego praktycznego znaczenia. Jest raczej pejoratywnie się kojarzącym epitetem. Niebezpieczne staje się jednak oparcie radykalizmu religijnego na fundamentalizmie. Terroryzm XXI wieku nabrał ponadnarodowego charakteru, adepci zamachów samobójczych rekrutowani są spośród obywateli różnych narodowości, łączy ich ideologia, dla której poświęcają życie, determinuje zaś silny sprzeciw wobec kultury Zachodu. W realizowanej strategii medialnej na pierwsze miejsce wysuwane są kwestie ideologiczne oparte na fundamentalnej i radykalnej interpretacji religii, nieograniczony dostęp do idei, zwiększone oddziaływanie propagandy islamistycznej docierające do muzułmanów na całym świecie. To całkowicie nowa jakość funkcjonowania globalnej infrastruktury dżihadu, której celem jest bezpośredni emocjonalny wpływ i manipulowanie opinią społeczną, ale również uzyskanie efektu adaptacji i radykalizacji postaw.

Globalny dżihad, jest w tym sensie zjawiskiem socjologicznej przemiany cywilizacyjnej świata i tak też przedstawiłem go w kolejnym rozdziale. Ekspansja islamu oparta jest na określonej postawie politycznej. Wojowniczości wyprowadzanej z rewitalizacji religijności, zaznaczającej się konwersji oraz dynamicznym przyroście demograficznym. Taki projekt polityczny uprawiało Bractwo Muzułmańskie w Egipcie oraz islam turecki. Oba te nurty są nośnikami przesłania, że islam jako religia jest dla wszystkich ludzi i z tego powodu powinien dominować, czyli „kierować światem”. Wśród współczesnych ruchów neofundamentalistycznych dominującą pozycję zajmuje wahabici salafizm naukowy-rozwijający się i eksportowany z Arabii Saudyjskiej. Charakteryzuje się on rygoryzmem w stosowaniu nakazów Koranu oraz radykalną dogmatyką. Obecny w Europie i Stanach Zjednoczonych dżihadizm pojmowany jest jako dążenie do poświęcania się. Żołnierze Al-Kaidy, obojętnie czy przyjmują taką samą jak salafici perspektywę ideową, czy wyprowadzają ją z tradycyjnego pojmowania islamu, uczestniczą w aktach terrorystycznych. Bojownicy rekrutowani są obecnie w kawiarenkach internetowych, klubach sportowych, więzieniach, obozach dla uchodźców, na portalach społecznościowych i wielu miejscach związanych z wymianą informacji. Zewnętrzny cel zastępuje sama konfrontacja zbrojna i co najważniejsze, jej oddźwięk medialny, dający poczucie niszczenia symboli „politycznego

imperializmu”. Warto za profesorem Sztompką przypomnieć ,że dżihadyzm w teorii definiowany i identyfikowany jest jako ruch reakcyjno-wyzwoleńczy, który chce:

- cofnąć ludzkość do czasów Proroka;
- wyzwolić ją spod opresji niesprawiedliwych systemów społeczno-politycznych stworzonych przez ludzi i poddać ich sprawiedliwemu i doskonałemu panowaniu jednego prawdziwego Boga, który jasno wyraził swoją wolę w Koranie ;
- zrealizować wizję takiego społeczeństwa, którego zinterioryzowanym imperatywem będzie prawo koraniczne regulujące wszystkie stosunki międzyludzkie(P. Sztompka, *Od działań masowych do ruchów społecznych*[w:]tegoż , *Socjologia. Analiza społeczeństwa* ,Kraków 2002,s. 157-158.)

Tak, jak wspomniałem na wstępie analiza systemowa zjawiska globalnego dżihadu nie była by pełna, gdyby nie przedstawić go w psychospołecznym aspekcie. Kwestie te zawarłem w kolejnej części książki, gdzie działalność terrorystyczną poddałem analizie poprzez przedstawienie jej, jako świadomej i przemyślanej decyzji człowieka. Rozważania te oparte zostały o teorię osobowości H.J. Eysencka oraz prace Theodora Adorno związane z charakterystyką osobowości autorytarnej.”Stawanie się terrorystą” to całościowy proces oparty na wykorzystaniu w akcie terrorystycznym nabytych umiejętności i wyuczonych zachowań. Dzieje się to poprzez socjalizację pierwotną i wtórną. Autorytarne, „islamskie wychowanie” w domu rodzinnym ,specyficzną edukację w szkołach koranicznych, szkolenia organizacyjne ,oddziaływanie grup rówieśniczych ,wpływ charyzmatycznego przywódcy (nauczyciela),stosowane techniki psychomanipulacji i jednostronność przekazu..

Można tu zaobserwować dwa istotne etapy kształtowania osobowości terrorysty islamskiego; -długotrwały proces nabywania predyspozycji osobowościowych, wyprowadzany i ściśle powiązany z ideą islamu, religijną podstawą społeczności muzułmańskiej .Działania na tym etapie w większości są świadome i celowe, mają wykreować i wykształcić wiernego i posłusznego wyznawcę Allacha, przygotowanego do dżihadu(w wahhabickiej interpretacji doktryny „dżihadu miecza”, w której obowiązuje walka ze wszystkimi, którzy nie przyjmują lub nie znają islamu).proces ten realizowany jest przez szkoły koraniczne (medresy) ,gdzie uczy się Koranu, prawa koranicznego- szariatu i języka arabskiego ;często odwołując się do technik programowania neurolingwistycznego.

-kolejny etap to rekrutacja i szkolenie osób wytypowanych do udziału w grupie terrorystycznej lub samobójczych zamachach. Rekruterzy najczęściej posiadają konkretną wiedzę psychologiczną, dobre rozeznanie środowiskowe, częstokroć charyzmę i autorytet. Coraz większą rolę odgrywają tzw. katalizatory radykalizacji, powstające w wyniku połączenia doświadczeń traumatycznych z losowymi wydarzeniami bieżącymi, od utraty podstaw egzystencji (np. pracy) po prześladowania społeczne (np. na tle rasistowskim),trudności z asymilacją w społecznościach Zachodu ,niedostosowanie kulturowe itp.

Warto zaznaczyć iż opisywane medialnie „nagłe przypadki radykalizacji” zazwyczaj są końcowym efektem długotrwałego procesu na różnych poziomach kształtowania osobowości .Dla obserwatorów zewnętrznych powody, dla których ludzie stają się terrorystami i czynnie angażują się w terroryzm nie zawsze są jasne , tak jak niejasne są motywy wycofania się z tej działalności. Brak na ten temat pogłębionych badań i można jedynie domniemywać, że podstawową rolę odgrywają tu procesy grupowe, zjawisko konformizmu, oddziaływanie charyzmatycznego przywódcy, nietolerancja dla różnicy poglądów, satysfakcjonująca pozycja w grupie, ekspresja przemocy ,nabywanie umiejętności samodzielnej oceny i zarządzania ryzykiem.

W omawianym opracowaniu przedstawiłem ogólny schemat procesu dochodzenia do świadomego zarządzania ryzykiem i model zmiany emocji na motywację drogą werbalizacji strachu.(s.239 i 243 niniejszego opracowania)

Istotne dla tego zagadnienia są również kwestie predyspozycji osobowościowych podejmowania działalności terrorystycznej w tym zjawiska agresji, jako zachowania patologicznego leżącego u podstaw predyspozycji osobowościowych terrorysty. Zamach terrorystyczny jest splotem wielu form agresji o różnym poziomie natężenia. Bazą jest niewątpliwie podłoże frustracyjne ukierunkowane na agresję naśladowczą ,która wsparta indoktrynacją religijną i zobowiązaniem każdego muzułmanina do udziału w świętej wojnie, podaje wzory osobowe zachowań oraz przykłady męczeństwa i świętości w imię Allaha. Dopiero wtedy poprzez agresję instrumentalną rodzi się cel i sposób zamachu. Organizacja, do której zostaje zwerbowany przyszły terrorysta , a przede wszystkim jej charyzmatyczny przywódca, pozwala na hierarchizowanie i strukturalizowanie systemu wartości , tak aby można było indukować zachowania agresywne drogą agresji instrumentalnej(organizacja daje mu zrozumienie oraz poczucie bezpieczeństwa, wyznacza cel, dostarcza broń, pieniądze i wiedzę), albo drogą naśladownictwa jest tak jak poprzednicy wykonawcą woli Allaha i w Jego imieniu realizuje „dżihad miecza”, przez co staje się bohaterem islamu. Akt terroru nie jest efektem chwilowego impulsu , lecz zaplanowanym i starannie przygotowanym zadaniem do wykonania, którego celem jest wywołanie psychologicznego efektu zastraszania, potęgowanego kreatywnością medialnej propagandy. Multiplikowany przez media wizerunek terrorystów kumuluje lęk i niepewność ogarniającą szerokie kręgi adresatów (swoisty target zarządzania strachem i lękiem) przekazywanego komunikatu w zetknięciu z niweczącą ośnowę społecznego ładu agresją.

Analiza tych zjawisk pozwoliła na wyeksponowanie powstających w środowiskach zagrożonych zamachami terrorystycznymi dwóch efektów: efektu psychologicznego zagrożenia przeprowadzenia ataku terrorystycznego i tzw. efektu propagandowego .Tym zagadnieniom poświęcony został rozdział dziesiąty, w którym starałem się pokazać ewolucję działań terrorystycznych w kontekście oddziaływań psychologicznych w wymiarze społecznym. Dla przykładu, głębokim skutkiem klinicznym zagrożenia terrorystycznego stała się nowa jednostka chorobowa zarejestrowana w 1989 roku (PTSD- potraumatyczny rozstrój nerwowy),która po zamachach na WTC we wrześniu 2001 r. ujawniła się u milionów Amerykanów. Według danych amerykańskiego Narodowego Centrum Zdrowia w 2003 roku cierpiało na nią 5,2 miliona osób. PTSD zaczyna się od kłopotów ze snem i koncentracją, a potem pojawiają się nerwowe tiki i wybuchy nieuzasadnionej agresji. Dotknięci tym zaburzeniem obywatele starają się wyprowadzić z wielkich miast, unikają tłoku, odczuwają silny lęk przed lataniem samolotami ,ale także przejawiają wzmożoną agresję wobec obcych. Są to niewymierne skutki działań terrorystycznych, które obok systemowych ograniczeń swobód obywatelskich(patrz system PRISM),nakładów na ochronę i zabezpieczenia oraz służb specjalnych stają się ogromnym obciążeniem współczesnego świata.

Z tymi zagadnieniami silnie koresponduje oddziaływanie propagandowe opisane w rozdziale jedenastym. Założeniem metodologicznym było tutaj określenie trójpoziomowości przestrzeni medialnej. Na poziom pierwszy składał się przekaz quasiinformacyjny ,polegający na kreowanym i celowo podtrzymywanym przekazie nasilającym efekt zagrożenia terrorystycznego. Drugi poziom skierowany jest do odbiorców wspierających terroryzm. Ma charakter ponadnarodowy i ewoluuje w kierunku nowoczesnych technik indoktrynacji i radykalizacji muzułmańskiej. Trzeci poziom dotyczy „darknetu” islamu. To swoista wykreowana przestrzeń wirtualna, która poza prowadzeniem operacji propagandowych i psychologicznych, wykorzystywana jest do pozyskiwania środków finansowych oraz łączności operacyjnej przy przygotowywaniu ataków. Stosowane jest tutaj szyfrowanie stron,

skrzynek pocztowych i chatroomów. Tam znajdują się instrukcje dotyczące konstruowania ładunków wybuchowych z powszechnie dostępnych komponentów czy bardziej zaawansowane materiały szkoleniowe dostępne z wykorzystaniem specjalnego oprogramowania do bezpiecznej wymiany informacji. Są one ukryte w pozornie nieszkodliwych podkatalogach na legalnych stronach internetowych i elektronicznych wersjach gazet.

Część czwarta książki dotyczy istoty globalnego dżihadu i nowych zjawisk społecznych, które pojawiły się współcześnie.

Analiza wyżej wymienionych i opisanych kwestii oraz zdefiniowanie podstawowych pojęć pozwoliło na wyjaśnienie czym w rzeczywistości jest globalny dżihad rozumiany w aspekcie indywidualnego aktu terroru i zarazem działania zbrojnego grup terrorystycznych.

Powyższe rozumienie pojęcia globalnego dżihadu zestawilem ze potocznym, - stereotypowym postrzeganiem dżihadu oraz muzułmanów, a także medialnym przedstawieniem zjawiska

Wszystkie prezentacje teoretyczne oraz analizy metodologiczne w ujęciu systemowym globalnego dżihadu pozwoliły na ukazanie tego ruchu w sensie geograficznym. Według raportu Maplecrofta (Mapa dostępna jest na stronie :The Global Terrorism Database,<http://WWW.start.umd.edu/gtd> [29.07.2014]), na świecie generowanych jest około pięćdziesięciu wskaźników ryzyka sprzyjających powstawaniu konfliktów ,a ciągle zagrożenie konfliktem zbrojnym dotyczy 197 krajów Listę otwiera Irak i Syria gdzie budowa Państwa Islamskiego (Ad-Daula al-Islamija)opartego na najskańszej postaci fundamentalizmu sunnickiego wywołało otwarty konflikt zbrojny z zaangażowaniem wojsk USA, Rosji i innych państw społeczności międzynarodowej. W krótkim czasie zmieniło to schemat myślenia o zagrożeniu terrorystycznym ,rewidując sporą część geopolitycznych aksjomatów Bliskiego Wschodu. Kolejne państwa na przedstawionej mapie to Sudan z trwającym 22 lata konfliktem-wojną pomiędzy muzułmańską Północą a chrześcijańsko-animistycznym Południem. Według szacunków zginęło tam 2,5 miliona ludzi , a 4 mln zostały zmuszone do opuszczenia swoich domów i emigracji. Co ciekawe , terenem spornym były pola naftowe w rejonie Heglig, które obecnie są eksploatowane przez ugrupowania islamskie wspierające terroryzm .W Libii organizacja Ansar al.-Sharia ogłosiła ,że jej celem jest utworzenie kalifatu. Taki scenariusz sprawia, że w odniesieniu krajów Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu coraz bardziej realna staje się groźba efektu domina w kontekście sojuszu najbardziej radykalnych ugrupowań terrorystycznych. W Jemenie działa od 2009 roku Al.-Kaida Półwyspu Arabskiego. W ich zainteresowaniu pozostaje wpływ na logistykę transportu ropy naftowej z Arabii Saudyjskiej oraz szkolenie adeptów organizacji terrorystycznych. Podobne tendencje występują w Republice Środkowoafrykańskiej i Nigerii z niesławną islamistyczną sektą bojówkarską Boko Haram. Przykładem ciągłego zagrożenia terrorystycznego jest Afganistan gdzie ciągle jeszcze toczy się wojna z talibami..

W pierwszej dziesiątce wskazywanych zagrożeń konfliktami zbrojnymi 60% z nich silnie eksponowany jest aspekt terroryzmu. Jest to wyraźny efekt realizacji dwudziestoletniej strategii Al.-Kaidy zmierzającej do odtworzenia kalifatu. Celem jest ekspansja geograficzna globalnego dżihadu .Rozpoczęła się ona już w 2001 roku od ataku na WTC i Pentagon. Koncepcja strategiczna kalifatu zakładała odtworzenie go na terenie republik byłego ZSRR, czyli Kazachstanu, Uzbekistanu, Kirgistanu, Turkmenistanu; państw Półwyspu Arabskiego i Bliskiego Wschodu, a więc Afganistanu, Pakistanu, Iranu, Turcji, Syrii, Iraku, Jordanii, Arabii Saudyjskiej, Kataru , Libanu, Jemenu i Omanu; państw w Afryce Północnej: Maroka, Algierii, Tunezji, Libii, Czadu, Sudanu, Republiki Środkowo-Afrykańskiej i Somalii a także na Bałkanach – w Bośni, Kosowie i Albanii. Kalifat ma się rozciągać od Kaukazu przez cały

Półwysep Arabski i Afrykę Północną wzdłuż południowego wybrzeża morza Śródziemnego. Nie są to ostateczne i jedyne roszczenia terytorialne Al-Kaidy w planach kreacji własnej państwowości. W jej dalszym zainteresowaniu leżą również terytoria graniczące z przyszłym kalifatem, o dużej koncentracji społeczności muzułmańskiej: na granicy pakistańsko-indyjskiej, gdzie wzrasta liczba ataków indyjskich muzułmanów na cele hinduskie; na Kaukazie Północnym, gdzie następuje reorganizacja i zmiana kierunku rebelii dżihadystów na rzecz zjednoczenia i walki z Rosjanami; w Afryce Północnej, miejscu wyjątkowej radykalizacji islamskiej; w Somalii, Kenii i Etiopii, w Nigrze, Nigerii, Czadzie i Liberii. Pojawiły się także doniesienia o zainteresowaniu terrorystów islamskich wydarzeniami w Tajlandii i co znamienne zamieszkami w północno-zachodnich Chinach. (Dotyczyły one zamieszek Xijniangu, który zamieszkują wyznający islam Ujgurowie). Dotyczy to również innych krajów, takich jak Indonezja, wyspy Bali itp. „ale kraje te mają stanowić potencjalne miejsce ataków na turystów z USA oraz Europy, potęgując w ten sposób efekt zagrożenia – „nikt i nigdzie nie jest bezpieczny”..

W części ostatniej prezentuję to, co jest bieżące i aktualne w globalnym dżihadzie, a mianowicie jego aspekty socjologiczne - psychologiczne i medialne, bo świat globalnego dżihadu obecnie jest poddawany medialnemu oglądowi. Pojawiło się obecnie określenie „dżihad 3,0”. Termin dotyczy „propagandy i terror rozpowszechniany przez Państwo Islamskie w Internecie, zajmują się tym profesjonaliści (bardzo często świetnie wykształceni w zakresie IT w Europie) i dbają o odpowiednie budowanie marki ISIS. PR wykorzystuje popularność Twittera lub Facebooka. To sprawnie działająca sieć, która swoimi mackami sięga bardzo daleko” (Ramsaure P., Pokolenie dżihadu, Warszawa 2016). Szybki dostęp do informacji jest gwarancją, a zarazem warunkiem osiągania sukcesu. Widać to wszystkich przejawach życia społecznego - w ekonomii, polityce, innowacjach i zachowaniach ludzi. Środki masowego przekazu informacji i szeroko pojętej komunikacji społecznej w sieci są również kluczowym aspektem działań terrorystycznych. Media dzięki postępowi technologicznemu silnie oddziałują na rzeczywistość globalną. Nowe systemy łączności satelitarnej i gęstniejąca wykładniczo sieć Internetu pozwalają na przekaz i komunikację dwustronną w czasie rzeczywistym, a ciągła pogoń za najnowszą informacją, nawet niewiarygodną, sprawia, że media, w tym głównie telewizja, są zainteresowane, aby znaleźć się w centrum wydarzenia i przekazać najbardziej interesujący news. Pojawia się swoista zależność pomiędzy mediami a zdarzeniami terrorystycznymi, która jest wykorzystywana przez obie strony. Relacja z ataku terrorystycznego jest nie tylko informacją ale również reklamą dla organizacji która taki atak przeprowadziła, lub wzięła za niego odpowiedzialność. Przestaje być ważne, czy mamy do czynienia z pojedynczymi, zradykalizowanymi religijnie muzułmańskimi imigrantami działającymi jako „samotne wilki” (a więc bez bezpośrednich powiązań organizacyjnych z grupami islamistycznymi), czy z zaplanowaną akcją komórki terrorystycznej, podejmującej operacje na rachunek i zlecenie którejś z islamskich struktur ekstremistycznych. Wartością dla terrorystów staje się możliwość zwrócenia na siebie jak największej uwagi publiczności, oraz epatowanie strachem i lękiem jako najistotniejszym elementem wojny hybrydowej. Po wielu zamachach terroryści wykorzystywali media do wyolbrzymiania skali podejmowanych działań, grożąc dalszymi atakami i eskalacją przemocy. Globalny dżihad potrzebuje takiego rezonansu, bo chce międzynarodowego usankcjonowania, trwale wkomponowując się w realia współczesnego świata. Trywializując nieco zagadnienie można powiedzieć, iż wojna hybrydowa to „partyzantka plus nowoczesne technologie”. Metoda działań polega na łączeniu tradycyjnych form walki z technologiami informatycznymi. Sprawniejsza komunikacja na poziomie globalnym, regionalnym i lokalnym, powstanie niezliczonych portali społecznościowych, stron www, blogosfery, komunikacji

wizualnej na YouTube, przeniesienie kampanii społecznych i politycznych do „sieci”- doprowadziły do sytuacji, w której mamy wyjątkową dostępność informacji oraz zdecentralizowanie środków przekazu. Praktycznie każdy użytkownik przestrzeni wirtualnej staje się nie tylko odbiorcą ,ale również pomiotem medialnym. Dostęp do wszystkich środków komunikacji stał się możliwy z przenośnych komputerów(laptopów, tabletów), teraz smartfonów. Znacząca większość uchodźców z ogarniętej wojną Syrii i Afryki Północnej , którzy docierali do Europy, wyposażona była w najnowocześniejsze telefony komórkowe i smartfony umożliwiające sieciową komunikację. Podejrzanie, że wśród nich mogą znajdować się ukryci terroryści ,wydaje się uzasadnione, gdyż ta drogą zapewniają oni sobie ciągłą komunikację z centrum dyspozycyjnym. Możliwości zarządzania informacją w przestrzeni medialnej są bardzo szerokie. Techniki manipulacji i kreowania stają się powszechną praktyką wojny hybrydowej ,która w konsekwencji prowadzi do zarządzania strachem i realizacją istotnych celów dotyczących świadomości społecznej w dobie globalnego dżihadu.

Taktyka wywieraniu medialnego wpływu na opinię publiczną spowodowała dwa nowe zjawiska, dotąd nieznane w politologii, a mianowicie syndrom porwania społecznego oraz zasadę podwójnego odwetu, jako źródło ciągłego generowania konfliktów. Zagadnień dotyczą dwa ostatnie rozdziały niniejszej książki.

Porwanie w sieci jest efektem rozwoju komunikacji internetowej, nową postacią syndromu sztokholmskiego. Rekruterzy identyfikują osoby, które poszukują orientacji życiowej lub mocno wierzące i uruchamiają proces dwustronnej identyfikacji z wykorzystaniem technik neurolingwistycznych. Celem jest , aby osoba wytypowana zaczęła odczuwać silną więź z rekrut erem i zaczęła postępować zgodnie z jego zamierzeniami .Proces ten jest skomplikowaną reakcją psychologiczną .Stosowanie metafor, tworzenie nowych skojarzeń pomiędzy sytuacją negatywną , a sytuacją , która ma dać poczucie komfortu, oraz stosowanie reframingu zmieniające kontekst wypowiedzi daje efekt manipulacji psychologicznej zmieniającej przekonania człowieka. Syndrom porwania społecznego jest szczególnym rodzajem konwersji do której dochodzi u muzułmanów w okresie kiedy samodzielnie dokonują wyboru własnych orientacji życiowych. Porwanie społeczne w sieci pojawia się wtedy gdy młody człowiek odczuwa frustrację i alienację w swoim środowisku. Źródła tych odczuć związane są najczęściej z :

- warunkami ekonomicznymi; często jest to niemożność zrealizowania własnych aspiracji życiowych, brak pracy itp.
- sprzeczności pomiędzy kulturą i tradycją własnej nacji a kulturą Zachodu
- trauma przeżywana po śmierci bliskich osób w wyniku działań wojennych, lub innych okoliczności
- poszukiwanie własnej tożsamości, a także poszukiwanie kontaktu z ludźmi o podobnych przeżyciach, dylematach i zbliżonej sytuacji życiowej
- poszukiwanie prawdziwej wiary i Boga
- przeżywany nonkonformizm
- depresja
- psychiczne zaburzenia opozycyjno-buntownicze

Ciekawym zagadnieniem jest relatywnie duża liczba porwań społecznych wśród młodych kobiet, często nastolatek. Szacunkowo, 10 % osób wyjeżdżających z państw zachodnich na dżihad w Syrii i Iraku to właśnie kobiety. W Wielkiej Brytanii, a prawdopodobnie i w innych krajach europejskich, gdzie istnieją duże enklawy muzułmanów, pojawił się nowy stereotyp- „żona dla dżihadysty”. Jest to zazwyczaj 15-17 letnia dziewczyna, uciekająca z domu

rodzinnego. Wiedzę o islamie zdobywa od rekrutera na islamskim chatroomie i zradyzalizowana, decyduje się na dołączenie do Państwa Islamskiego.

Ostatni z przedstawionych rozdziałów dotyczy teorii „podwójnego odwetu”, generowanego na bazie konfliktu społecznego diagnozowanego na bazie identyfikacji agresji zbiorowej. W praktyce jeżeli obserwujemy agresywne w skali masowej, oznacza to, że wchodzimy w cykl destrukcji systemu prowadzącej np. do zmiany władzy. Tak było w Tunezji i Egipcie podczas „arabskiego przebudzenia”. Wśród katalizatorów agresji oprócz motywów ideologicznych ważne miejsce w kulturze arabskiej zajmuje zemsta za śmierć najbliższych. Ma ona charakter imperatywu rodzinnego. Za kilka lat dzisiejsze dzieci zabitych, wejdą w wiek, w którym rodziny będą im przypominać, że ich obowiązkiem jest pomszczenie śmierci ojców. Podstawą każdego konfliktu są zmienne ekonomiczne i świadomościowe, dlatego aby zrozumieć dżihad, należy również analizować jego ideologię wykreowaną przez religię. Do tego dochodzą konfrontacje kulturowe związane z konfliktami uznawanych wartości. Stanowią one tzw. podwójne nałożenie na wskazane podstawy ekonomiczne, dlatego mamy do czynienia, z tym co nazywam podwójnym odwetem. Nie jest to typowy konflikt ekonomiczny, ale konflikt o wyraźnych identyfikacjach religijnych i kulturowych. Opis konfliktu z uwzględnieniem podwójnego odwetu polega na wyeksponowaniu źródeł motywacji ideologicznej, które wpływają na postawy i zachowania ekonomiczne.

W opisywanych zagadnieniach na ekonomiczne podstawy konfliktu nakładają się motywacje polityczno-ideologiczno-kulturowe, mające źródło w tym, że większość społeczeństwa nie zdaje sobie sprawy. Z tych uwarunkowań, tylko porównuje swoją sytuację z sytuacją innych, lepiej sytuowanych krajów i narodowości; powstaje luka frustracyjna. W krajach arabskich obserwowany był wysoki progres ekonomiczny bo elity bogaciły się dzięki wydobyciu i sprzedaży ropy naftowej, ale system społeczny był stabilny dzięki rządowi autokratycznym. Kiedy pojawili się Amerykanie ze swoją koncepcją wolności i demokracji, musieli rozbić twarde systemy nadzoru społecznego. W to miejsce weszli nowi liderzy, najczęściej na poziomie klanowym (plemiennym), i zaczęli walkę o władzę między sobą. Potem znaleźli się następni liderzy, którzy nałożyli na konfliktową sytuację wątki religijne w różnych kontekstach islamskich. Pragmatycznie zablokowali przy tym akty terroru między sobą, a ukierunkowali je na jeden cel-Amerykę. Stany Zjednoczone przeniosły zaś konflikt w realia sojusznicze; europejskie. Ponieważ na Starym Kontynencie występuje znaczne nasycenie „żywołem”, emigranckim (Anglia, Francja, Niemcy, Dania, Holandia itd.), muzułmańska baza społeczna została zaktywizowana do eskalacji konfliktu w zdominowanych przez nią enklawach. Podwójny odwet powstaje gdyż mamy do czynienia z następującymi zjawiskami społecznymi:

- naruszone zostały bazowe podstawy ekonomiczne, czyli konflikt został już uruchomiony (z latentnego stał się aktywny, obserwowalny)

- pojawiła się luka frustracyjna

- wystąpiła agresja zbiorowa, bo skoro rzeczywistość jest opresyjna to trzeba na nią odpowiadać agresywnie, nawet w formie działań asymetrycznych (podwójny odwet realizowany według zasady „oni nam – my im”).

W indukowaniu i wzmacnianiu agresji w globalnej społeczności uczestniczą media, bo nie ma „nowoczesnego terroryzmu”, bez kierującą się własną prakseologią medialnej przestrzeni informacyjnej.

Przedstawiona wyżej koncepcja jest próbą uchwycenia relacji jakie powstają w wyniku określonego typu narracji politycznej w świadomości odbiorców przekazu. Szczególnie istotna staje się treść przekazu medialnego uwzględniającego czynniki psychologiczne, ekonomiczne, ideologiczne i religijne, które w zamierzeniu nadawcy mają wywołać skutki

społeczne. Tego typu narracja jest nałożona na strukturę sieci stanowiącej przestrzeń medialną. W świadomości odbiorców daje to poczucie permanentnego konfliktu dziejącego się na różnych poziomach rzeczywistości. Istotną staje się rola zachowań agresywnych oraz specyficzna forma „zarządzania strachem” w kontekście społecznym. Analiza systemowa tych zjawisk wymaga dalszych badań prowadzonych w odniesieniu do marketingu politycznego, rozprzestrzeniania ideologii w wymiarze kulturowym oraz powstawania nowego systemu politycznego, jako pewnej całości złożonej z zależnych od siebie elementów. Globalny dżihad to zjawisko społeczne, w którym narracja polityczna ma tworzyć poparcie w środowiskach muzułmańskich na całym świecie. Pisząc o społecznych i politycznych aspektach globalnego dżihadu chcę podkreślić iż przestrzeń medialna i obecność w niej podmiotów medialnych generuje nowy wymiar polityczny ściśle związany z i zależny od technologicznego aspektu przesyłu informacji. W tym sensie przestrzeń medialna zawiera podprzestrzeń polityczną gdzie występują strukturalizowane zbiory elementów. W sferze komunikacyjnej narracja jest wzmacniana i oparta na indywidualnych umiejętnościach komunikacyjnych, powiązanych z cechami charakterologicznymi, doświadczeniami socjalizacyjnymi, umiejętnościami i kompetencjami kreowania wizerunku itp. Obecnie aspekty te dotyczą wszystkich zachowań w tworzeniu samej przestrzeni medialnej, która stała się areną walki politycznej, a w rozumieniu wojny hybrydowej – walki bezpośredniej. Teatr działań wojennych poszerzył się o świat wirtualny. Widać to wyraźnie po analizie zjawiska globalnego dżihadu, która wskazuje na pilną i szeroką potrzebę wnikliwych badań politologicznych i medioznawczych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Moje zainteresowania badawcze z racji wykształcenia kierunkowego i zainteresowań naukowych, ogniskowały się przede wszystkim wokół problemów zastosowania metodologii analiz systemowych w teorii polityki, a szczególnie zjawisk o charakterze globalnym. Interesuje mnie relacja jaka powstaje w wyniku różnego typu narracji politycznej w świadomości odbiorcy przekazów, -dziś głównie medialnych, treścią tych przekazów, zamierzeniami nadawców, z uwzględnieniem czynników psychologicznych, ekonomicznych, ideologicznych i religijnych. Efektem tego rodzaju narracji jest trwający nieustannie konflikt społeczny na różnych poziomach rzeczywistości, różnym uwarunkowaniu i nasileniu. Stąd szczególne zainteresowanie problemami agresji jako zjawiska społecznego, agresja indywidualna i zbiorowa powiązaniu z konfliktem społecznym w różnych aspektach.

Swą aktywność naukową rozpocząłem właśnie od tematyki agresji, którą analizowałem pierwotnie w kontekście procesów społecznych związanych z socjalizacją, teorią konfliktów społecznych, oddziaływaniem mediów oraz stereotypów narodowościowych. W tym aspekcie zainteresowała mnie kwestia powstawiania uprzedzeń narodowościowych i powiązania z nimi stereotypów narodowościowych oraz religijnych z negatywnymi zjawiskami społecznymi o wymiarze lokalnym i globalnym. Szczególnie interesowało mnie zjawisko agresji zbiorowej, określenia i zdefiniowania jego centrum, zasad powstawania wrogości w wymiarze globalnym, a także następstw oraz efektów w stereotypowym spostrzeganiu człowieka i świata społecznego i politycznego.

Efektem tych rozważań w mojej aktywności naukowej były następujące monografie:

1. *Agresja indywidualna i zbiorowa w sytuacji napięć i konfliktów społecznych*, WSP Rzeszów 1993
2. *Agresja, konflikt, społeczeństwo*, Wyd. Wyższej Szkoły Społeczno – Gospodarczej, Tyczyn 2000
3. *Następstwa i konsekwencje stereotypowego postrzegania człowieka i świata społecznego*, WSP Rzeszów, 2000

oraz kolejne książki naukowe napisane we współautorstwie:

1. *Problemy ontogenetyczne rozwoju człowieka* (współautor: B. Niżankowska – Półtorak), WSP Rzeszów 1991
2. *Psychologia społeczna w praktyce* (współautor: J. B. Hałaj), Wyd. WSP/UR, Rzeszów 2000, (wydanie drugie UR, Rzeszów 2003)

Moje ówczesne zainteresowania naukowe i badawczym znalazły się również w kilkudziesięciu innych publikacjach i artykułach, takich jak:

1. *Schemat procedury badawczej* (współautor W. Hadło), [w:] *Osobowość a wyniki w nauce*, (red.) M. Radochoński, WSP Rzeszów, 1993
2. *Przemiany struktury czasu wolnego dzieci wiejskich* [w:] *Problemy rozwoju i wychowania dziecka wiejskiego*, red. M. Radochońskiego i A. Horbowskiego.- WSP Rzeszów, 1995
3. *Socjalizacja jednostki a zachowania agresywne w wymiarze społecznym*, [w:] *Agresja wśród dzieci i młodzieży – perspektywa psychoedukacyjna*, (red.) A. Frączek, I. Pufal – Struzik. Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP Kielce 1996
4. *Stereotypy narodowościowe Euroregionu Karpackiego* [w:] *Polska, Niemcy, Ukraina w Europie*. (red.) Wł. Bonusiak. WSP Rzeszów, 1996
5. *Modern stereotype of good and bad teacher in the eyes of children, parents and teachers of Korczaks idea*. [w:] *Reminiscence myśli Janusza Korczaka wykorzystywane w nowoczesnych modelach kształcenia* / pod red. M. Juszczak.- Częstochowa 1996
6. *Struktura stereotypów narodowościowych Słowaków i Polaków na obszarze Euroregionu Karpackiego*, [w:] *Vychova a zdelavanie deti zo socialne znerhodného prostredia*. Univerzita P.J. Safarika v Kosiciach, Presov 1996
7. *Uwarunkowania agresji współczesnej młodzieży i sposoby jej ograniczania*, [w:] *Wybrane problemy pracy opiekuńczej i resocjalizacyjnej* (red.) F. Kozaczuk. WSP Rzeszów 1997
8. *Stan i forma opieki nad dziećmi w rodzinach niepełnych czasowo z powodu wyjazdu rodziców za granicę*, [w:] *Pedagogika opiekuńcza wobec współczesnej orientacji filozoficznej i praktyki pedagogicznej*, (red.) J. Sowa, D. Pstrąg, CDP Rzeszów, 1998
9. *Struktura stereotypów narodowościowych Słowaków i Polaków na obszarze Euroregionu Karpackiego* [w:] *Tożsamość narodowa młodzieży na pograniczach* (red.) Z. Jasiński, A. Kozłowska, Opolska Oficyna Wydawnicza, Opole 1997
10. *Stan i forma opieki nad dziećmi w rodzinach niepełnych czasowo z powodu wyjazdu rodziców za granicę*, Międzynarodowa Konferencja naukowa, „Pedagogika Opiekuńcza wobec współczesnej orientacji filozoficznej i praktyki pedagogicznej” 13 – 14 październik 1997, CDP Czudec
11. *Agresja jako forma przystosowania społecznego* [w:] *Wybrane zagadnienia profilaktyki i resocjalizacji dzieci i młodzieży*, (red.) F. Kozaczuk, CDP Rzeszów 1998

12. *Stereotypy narodowościowe Euroregionu Karpackiego w dobie integracji europejskiej w wypowiedziach respondentów rumuńskich* (współautor K. Gellea) [w:] Polska, Niemcy, Ukraina w Europie: model dla euroregionów Środkowowschodniej Europy: jak wychowywać dla Europy/ (red.) Wł. Bonusiak, Rzeszów, wyd. WSP 1999
13. *Stereotypy Polsko-Ukraińskie i sposoby ich przewyższania*, [w:] Polska, Niemcy, Ukraina w Europie: narodowe identyfikacje i europejskie integracje w przededniu XXI wieku. [red.] Wł. Bonusiak, Rzeszów, WSP 2000
14. *Internet jako szczególny sposób spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież*. [w:] Nauki pedagogiczne w teorii i praktyce edukacyjnej .T.2 /red. J. Kuźma ,J. Morbitzer, wyd. Akademia Pedagogiczna Kraków, 2003 15
15. *Informacja o krajach regionu Karpat w środkach masowego przekazu , w opinii jego mieszkańców*. (współautor: S. Rębisz.../ [w:] W drodze do Unii Europejskiej: gospodarka , kultura, media / red. K. Kaszuba, T. Sasińska – Klas, K. Wolny-Zmorzyński .Wyd. WSiZ Rzeszów, 2004

Następnie większą wagę zacząłem przykładac do obserwacji praktyki politycznej, funkcjonowania systemów politycznych, w tym aspektu komunikacji politycznej w mediach oraz nowych ról pełnionych przez rzeczników prasowych i dziennikarzy. W okresie tym powstała moja kolejna książka napisana z we współautorstwie z J. B. Hałaj *Rzecznik prasowy. Teoria i praktyka*. (współautor: J. B. Hałaj)Wyd WSiZ, Rzeszów 2003 oraz artykuł *Kampania wyborcza 2005 w przestrzeni medialnej* (współautor K. Baran) „Media elektroniczne w gospodarce rynkowej”. Wydawnictwo Instytut Śląski. Opole 2005

W okresie tym głównie zaczęła mnie również interesować analiza systemowa zjawisk i mechanizmów politycznych skutkujących zmianami świadomości społecznej, marketingu politycznego, propagandy, pojęcia lokalizmu i globalizmu, rozsiewanie ideologii w wymiarze społecznym oraz kulturowym. Podjąłem szerokie badania nad pojęciem „systemu politycznego” - ujmowaniu go, jako całości złożonej z zależnych od siebie jak i od całości elementów. W ten sposób pojmowałem system globalny, wyróżniając w nim nowy polityczny ład i ideologiczny podział świata na zależne i warunkujące się wzajemnie centra, półperyferie i peryferie.

W takiej perspektywie pojawił się globalny dżihad jako systemowy ruch społeczny, w którym powstała nowy typ narracji politycznej łączący w sobie elementy klasycznej analizy systemowej, a mianowicie budowy poparcia wszystkich środowisk muzułmański dla prowadzenia nowego typu dżihadu systemowego. W takim ujęciu każdy muzułmanin stawał się zobowiązany nie tylko do koranicznego dżihadu jako wartości religijnej ale do dżihadu systemowego w celu stworzenia państwa kalifatu. W systemie globalnego dżihadu dokonała się: konwersja wewnętrzna, systemowa przełożenia zewnętrznego języka dążeń na narracje właściwą systemowi globalnego dżihadu; powstały specyficzne wytwory tego systemu, a mianowicie: sformułowane odpowiedni dążenia i podejmowane w sposób zorganizowany działania polityczne oraz wytworzone zostały środki utrzymania systemu w całości wobec napięć i działań politycznych oraz zbrojnych wywodzących się z otoczenia zewnętrznego (atak 11 września 2001 r. na WTC i wojna w Afganistanie). Procesy te opisuję w książce „Uwarunkowania współczesnego dżihadu” (2017) i podejmuję dalej temat w rozszerzonym zakresie, a mianowicie przeniesienia zjawisk społecznych związanych z globalnym dżihadem w przestrzeń medialna i wirtualną opartą o sieć Internetu.

W 2009 roku zainicjowałem zgodnie ze swoimi zainteresowaniami badawczymi powołanie na Uniwersytecie Rzeszowskim Seminarium Modelowania Przestrzeni Medialnej. Uczestnikami seminarium byli Prof. dr hab. Marian Kuźma, fizyk; Prof. dr hab. Tadeusz Kwater, informatyk zajmujący się zagadnieniami sztucznej inteligencji i architektur sztucznych sieci neuronowych oraz mgr Jerzy Gawroński zajmujący się zagadnieniami socjologii oraz komunikacji społecznej i komunikacji politycznej. Seminarium wypracowało nowatorskie podejście do idei przestrzeni medialnej w ujęciu modelowym. Przestrzeń medialna jest to wyodrębniona część przestrzeni informacji odwzorowującej zdarzenia z przestrzeni społecznej. Przekaz medialny jest strukturalizowanym „wycinkiem przestrzeni informacji” organizowanym przez media działające, jako „gate-keeper”. W takiej konwencji ujawniają się zasady wzajemnej komunikacji między „przestrzenią zdarzeń” a „przestrzenią informacji” w procesie odwzorowywania zdarzeń. Opracowana została przeze mnie koncepcja tzw. „wrzeczona informacji”, jako wizualizacji zachowania informacji (w tej teorii informacja jest punktem) oraz ich zbiorów w przestrzeni medialnej z uwzględnieniem takich jej aspektów, jak: atrakcyjność, poziom wywoływanych emocji oraz pozycjonowanie informacji w agendzie. Na tej bazie sformułowana została „idea materializmu informacyjnego”, w której pojawia się nowa interaktywna funkcja mediów, które przestają jedynie opisywać rzeczywistość społeczną ale prowadzą do jej zmiany i inicjowania nowych zdarzeń. Seminarium zajmowało się problemami zmiany społecznej w oparciu o procesy świadomościowe dotyczące postrzegania i kojarzenia informacji o zdarzeniach, ich interpretacji, rozróżniania tego, co „realne” od tego, co „wirtualne”. Informacja traktowana jest, jako „obiekt” w przestrzeni, dający się zlokalizować i sparametryzować. W tym zakresie omówiono i opracowano zagadnienie klasyfikacji, grupowania cech, etykiety dla informacji, ich wektorowej reprezentacji, a także procesu dyskryminacji. Zdefiniowano dla informacji funkcję dyskryminującą „zbiór obiektów” - odwzorowanie reprezentacji, a także zależności przestrzenne, takie jak: przestrzeń medialna - przestrzeń z wektorową reprezentacją informacji. Takie podejście pozwoliło na możliwość wykorzystania sztucznej inteligencji, zastosowania sieci neuronowych dla poznania i interpretacji przestrzeni medialnej (ustalania miar podobieństwa, procedury sekwencjonowania, uczenia nadzorowanego, walidacji, eksploatacji sieci). Obecny kierunek prac seminarium jest zastosowanie SSN w socjologii, psychologii społecznej i poznawczej (kognitywistyka), politologii itd. jako skutecznego narzędzia poznania oraz predykcji zdarzeń. W sumie badania prowadzone podczas seminarium pozwoliły na:

- zdefiniowanie przestrzeni reprezentacji, schemat „od przestrzeni informacji do przestrzeni cech” - przestrzeni medialnej jako przestrzeni mierzalnej”
- wypracowanie zasad kwalifikacji informacji medialnych w przekazie - klasyfikacja nadzorowana
- opisanie przestrzeni medialnej, jako wielowymiarowej hiperprzestrzeni, zasad jej „zwijania”, redukcji wymiarów i ekstrakcji cech
- nowe zdefiniowanie pojęć: typu i rodzaju informacji, parametryzacji zdarzeń, nowych kierunków predykcji
- opisanie zachowań nowych podmiotów w przestrzeni medialnej (multimedialność i interaktywność w przekazie, materializm informacyjny .)

W efekcie prowadzonego seminarium i moich zainteresowań badawczych napisane zostały dwie książki związane z tematyką badań, a mianowicie wspomniana już *Psychologię polityki*, podręcznik akademicki, nominowany na targach Stowarzyszenia Wydawców Akademickich

w Krakowie w 2012 r. do nagrody na najlepszy podręcznik akademicki oraz wydana w grudniu 2012 r. monografia „*Nowe podmioty w przestrzeni medialnej*”.

Na temat tych zagadnień opublikowałem między innymi:

1. *Dziennikarz w przestrzeni medialnej* (współautor J. Gawroński) referat wygłoszony na Konferencji „Konteksty Dziennikarstwa”, WSiZ Rzeszów, a następnie opublikowany w wydawnictwie pokonferencyjnym, (red. naukowa R. Polak) przez Wyd. Konsorcjum Akademickie Rzeszów – Zamość - Kraków, 2010
1. *Uwagi o modelowaniu przestrzeni medialnej (rozpoznanie zagadnienia)*, (współautor J. Gawroński) *Polityka i Społeczeństwo*, Nr 8/2011, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2011
2. *Wybrane zagadnienia mierzalności przestrzeni medialnej*, w: *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Z. 23, Społeczeństwo informacyjne - stan i perspektywy rozwoju* / [red. nauk. Michał Gabriel Woźniak ; red. zeszytu Colin F. Hales] ; Uniwersytet Rzeszowski. Katedra Teorii Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych, Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2011
3. *Przestrzeń medialna - transgraniczne stosunki pomiędzy Polską a Ukrainą* (współautor J. Gawroński) Wydawnictwo po Międzynarodowej Konferencji „Wira I Rozum”, Wyd. Renovabis, Uniwersytet im. I. Franki w Stanisławowie, Kijów - Lwów (Ukraina), 2010
4. *Podmiotowość w przestrzeni medialnej- nowe aspekty* [w:] *odpowiedzialność w mediach. Od przypadku do celu*, red. A. Baczyński, M. Drożdż, seria *Etyka w mediach*, Biblos, Tarnów, 2012
5. *Wybrane problemy ewangelizacji w przestrzeni medialnej* *Nauka i Duchowość w Sytemy Suczasnowo Uprawlenia*, Zbornik Tez Mieždunardnoj Nukowo-Practicznoj Konferencji 19 kwietnia 2012, Uniwersytet im. I. Franki w Stanisławowie (Ukraina), Wyd. Stulom, Lwów, 2012

oraz złożonych nie opublikowanych jeszcze referatach z Konferencji i artykułach dotyczących takich kwestii, jak:

1. *Polityk w przestrzeni medialnej*, wydawnictwo po Międzynarodowej Konferencji Naukowa / International Conference z okazji 15 -lecia uchwalenia Konstytucji RP i 20-lecia podpisania Traktatu o Unii Europejskiej. Wpływ standardów międzynarodowych 'na rozwój demokracji i ochronę praw człowieka. International Standards' Influence on Development of Democracy and Protection of Human Rights 22-23 kwietnia 2012 r Warszawa
2. *Media a wielokulturowość pogranicza*, wydawnictwo po Konferencji: V ukraińsko-polskiego spotkania, Stosunki polsko-ukraińskie: stan obecny i perspektywy, Jaremcze, 21 - 24 września 2012
3. *Kinematyka i dynamika informacji w przestrzeni medialnej*, Międzynarodowa Konferencja Naukowa Zarządzanie mediami, teoria i praktyka Uniwersytet Jagielloński Kraków, 7 i 8 marca 2013 r (referat wygłoszony na Konferencji, Panel nr 1: Definiowanie i problematyka ogólna mediów)

